

WWF®

ΕΤΗΣΙΑ
ΕΚΘΕΣΗ

2018

Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Περίληψη ετήσιας έκθεσης 2018

Λίγες μέρες πριν την έκδοση αυτής της έκθεσης, χτύπησε παγκόσμιος περιβαλλοντικός συναγερμός από δυο κορυφαίες επιστημονικές ανακοινώσεις: την έκθεση της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Αλλαγή του Κλίματος (IPCC) με τίτλο «Αύξηση της θερμοκρασίας του πλανήτη κατά 1,5° C» και τη διετήσια έκθεση του WWF «Ζωντανός πλανήτης». Με δεδομένες τις διαπιστώσεις ότι η επικίνδυνη αύξηση της παγκόσμιας μέσης θερμοκρασίας κατά 1,5° Κελσίου είναι αναπόφευκτη, ενώ η μαζική απώλεια κατά 60% σημαντικών πληθυσμών ψαριών, πουλιών, θηλαστικών, αμφιβίων και ερπετών σε λιγότερο από 50 χρόνια είναι αναμφισβήτητη, το θεσμικό και πολιτικό πλαίσιο προστασίας του περιβάλλοντος αποκτά πια ζωτική σημασία.

**8/10 των Ελλήνων
ζητούν πιο αυστηρό
περιβαλλοντικό
δίκαιο**

Ταυτόχρονα, πρόσφατη έρευνα κοινής γνώμης στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού έργου LIFE-IP4Natura κατέδειξε την έντονη αγωνία της κοινής γνώμης για την προστασία του περιβάλλοντος ως κοινού και ζωτικής σημασίας αγαθού: η συντριπτική πλειονότητα των Ελλήνων, 9 στους 10, δηλώνει σαφώς πως αντιλαμβάνεται ως κίνδυνο την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και την εξαφάνιση ειδών ζώων και φυτών, ενώ μόλις το 7% θεωρεί υπερβολική την οποιαδήποτε ανησυχία. Επιπλέον, 8 στους 10 Έλληνες θέλουν πιο αυστηρή περιβαλλοντική νομοθεσία.

Αν και είναι προφανές ότι στο πλαίσιο μιας έρευνας κοινής γνώμης η σημασία της αυστηρής εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας δεν γίνεται αντιληπτή ως πιθανώς άμεσα σχετιζόμενη με προσωπικές επιλογές ή ευθύνη για αυθαιρεσίες, εντούτοις η έντονη περιβαλλοντική ανησυχία των Ελλήνων καταγράφεται ως σταθερά πολύ υψηλή τα τελευταία χρόνια. Χαρακτηριστικά, σε όλες τις περιβαλλοντικές έρευνες του Ευρωβαρόμετρου, οι Έλληνες εμφανίζονται ως οι εντονότερα ανήσυχτοι για την υποβάθμιση της ποιότητας του περιβάλλοντος και την άμεση επίπτωση στη ζωή τους.

**Προστασία του
περιβάλλοντος και
επενδύσεις έχουν
κοινό παρονομαστή:
ξεκάθαρους και
διαφανείς κανόνες**

Η έκθεση για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας στην Ελλάδα εκδίδεται σταθερά κάθε χρόνο από το 2005. Αποτελεί μια συνεισφορά στον αγώνα για ενδυνάμωση μιας ισχυρής και θετικά παρεμβατικής κοινωνίας πολιτών που βασιζέται σε έγκυρη και αξιόπιστη πληροφόρηση για την κατάσταση του περιβάλλοντος. Προσφέρει επίσης τη μοναδική πηγή πληροφορίας για την ποιότητα, την αποτελεσματικότητα και συνολικά την κατάσταση εφαρμογής του περιβαλλοντικού θεσμικού και πολιτικού πλαισίου. Και επειδή, παρά την κακονομία και την αδιαφάνεια που μαστίζει την Ελλάδα, «άγνοια νόμου δεν συγχωρείται», με την έκθεση αυτήν μετατρέπουμε νόμους και πολιτικές σε γνώση προσβάσιμη από όλους. Θυμίζουμε επίσης ότι η προστασία της φύσης και το ασφαλές πλαίσιο για τις επενδύσεις έχουν κοινό παρονομαστή: ξεκάθαρους, δίκαιους και διαφανείς κανόνες.

Η φετινή 14η ετήσια έκθεση εκδίδεται σε συνεργασία με τη μη κερδοσκοπική εταιρεία ανάπτυξης του περιβαλλοντικού δικαίου «Νόμος + Φύση». Η πολύτιμη συνεισφορά της Νόμος + Φύση στην ανάγκη για δημοσιοποίηση και ανάλυση της περιβαλλοντικής νομολογίας και του θεσμικού πλαισίου για το φυσικό περιβάλλον, τη χωροταξία και ευρύτερα τη βιώσιμη ανάπτυξη έχει αναμφίβολα τονώσει τον επιστημονικό διάλογο και έχει καταδείξει την ανάγκη για ένα στιβαρό και αποτελεσματικό πλαίσιο περιβαλλοντικής προστασίας.

Επιλεκτική άρνηση χορήγησης σημαντικών περιβαλλοντικών πληροφοριών

Διαφάνεια: ψυχή της
δημοκρατίας

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ

Ο κρίσιμος τομέας της περιβαλλοντικής πληροφορίας και διαφάνειας ωφελείται μεν από μια ευρύτερη προσπάθεια τεχνολογικού εκσυγχρονισμού, όμως η συμμετοχή των διοικουμένων παραμένει κρίσιμο διακύβευμα σε αφάνεια. Προς το παρόν, ο εκσυγχρονισμός αφορά μόνο την προνομιακή επικοινωνία διάφορων οικονομικών φορέων με υπηρεσίες του ΥΠΕΝ. Επιλεκτικά, παρατηρείται άρνηση χορήγησης σημαντικών πληροφοριών, όπως συνέβη στην περίπτωση αιτήματος του WWF Ελλάς προς την αρμόδια υπηρεσία του ΥΠΕΝ για χορήγηση μελέτης για τον εντοπισμό σχιστολιθικού αερίου (shale gas).

Ο εκσυγχρονισμός της ψηφιακής υποδομής της δημόσιας διοίκησης συνεχίστηκε και κατά την τελευταία χρονιά. Οι νέες υποδομές είναι απαραίτητες, τόσο για τις εσωτερικές ανάγκες της δημόσιας διοίκησης, όσο και για την πληροφόρηση και εξυπηρέτηση των διοικουμένων. Ενδεικτικά, δύο τομείς στους οποίους υπήρξαν αξιοσημείωτες εξελίξεις κατά την περίοδο αναφοράς είναι οι e-άδειες και το ηλεκτρονικό περιβαλλοντικό μητρώο.

Ο εκσυγχρονισμός αυτός, ωστόσο, έχει δύο τουλάχιστον «σκιές». Η πρώτη αφορά στην λειτουργικότητα των υποδομών αυτών: εδώ, χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το ηλεκτρονικό περιβαλλοντικό μητρώο, του οποίου η θέση σε λειτουργία ανακοινώθηκε με αρκετό στόμφο το καλοκαίρι. Δυστυχώς, μολονότι η ιστοσελίδα είναι υπαρκτή, υπάρχει μόνο ως κενό κέλυφος, και δεν περιέχει καμία μελέτη υπό διαβούλευση. Η δεύτερη αφορά στην πρόσβαση των πολιτών στις υποδομές αυτές: πράγματι, προς το παρόν, η βασική επιδίωξη είναι η διευκόλυνση των εσωτερικών διαδικασιών της διοίκησης, και των ειδικών επαγγελματικών ομάδων που εμπλέκονται σε αυτές, όπως οι μελετητές και οι μηχανικοί. Η επιδίωξη αυτή είναι, φυσικά, θεμιτή. Όμως, δεν προβλέπονται επαρκείς διαδικασίες για πληροφόρηση του κοινού για περιβαλλοντικά θέματα, κάτι που αποτελεί υποχρέωση της διοίκησης. Η δυσκολία πρόσβασης του ευρύτερου κοινού εντείνεται και από το γεγονός της παραχώρησης των υποδομών αυτών σε φορείς εκτός της κεντρικής διοίκησης, όπως το ΤΕΕ. Υπενθυμίζεται ότι το τελευταίο έχει χειριστεί με μεγάλη αδιαφάνεια την «πλατφόρμα» για τις δηλώσεις αυθαιρέτων.

Θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι τα θέματα αυτά θα επιλυθούν όταν ωριμάσουν οι υποδομές. Ωστόσο, ορισμένα τμήματα της δημόσιας διοίκησης αρνούνται, με ιδιαίτερα κυνικό τρόπο, να εφαρμόσουν τη νομοθεσία για την πρόσβαση του κοινού στην περιβαλλοντική πληροφορία.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της υποβολής αίτησης που υπέβαλε το WWF Ελλάς για πρόσβαση σε «ενημερωτικό σημείωμα» και «γεωλογική μελέτη» που αφορούσαν το σχιστολιθικό αέριο (shale gas) και τους βιτουμενιούχους σχιστόλιθους (bituminous shale). Πρόκειται για δύο ορυκτά που επιβάλλουν την εφαρμογή του fracking, προκειμένου να εξορυχθούν με οικονομικά συμφέροντες όρους. Το αρμόδιο τμήμα αρνήθηκε την χορήγηση, με επιχειρήματα που επιεικώς μπορούν να χαρακτηριστούν αστεία, καθώς αναφέρονται σε πνευματικά δικαιώματα του ΥΠΕΝ και διατάραξη της οικονομικής σταθερότητας του κράτους. Η μυστικότητα αυτή στερεί τους κατοίκους των περιοχών όπου είναι δυνατόν να αναπτυχθούν παρόμοιες δραστηριότητες από την ελάχιστη απαραίτητη πληροφόρηση, και επιτρέπει την διάχυση των πλέον δημαγωγικών ισχυρισμών για τα πετρελαϊκά αποθέματα της χώρας.

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ

Οι λίγες αξιόλογες εξελίξεις δείχνουν ότι η διοίκηση και ο νομοθέτης αντιμετωπίζουν τον κρίσιμο θεσμό της περιβαλλοντικής αδειοδότησης σαν γραφειοκρατικό εμπόδιο, και όχι ως θεμελιώδη βραχίονα πραγματικά βιώσιμης ανάπτυξης. Το ευνοιοκρατικά ελαστικό αδειοδοτικό πλαίσιο για τους υδρογονάνθρακες είναι απόδειξη αυτής της επικίνδυνης πρακτικής.

Η βασικότερη εξέλιξη της χρονιάς είναι ενωσιακής προέλευσης. Με σειρά τροποποιήσεων της εθνικής νομοθεσίας ενσωματώνεται η νέα οδηγία 2014/52/ΕΕ για την περιβαλλοντική αδειοδότηση. Οι ευρωπαϊκές τάσεις ευνοούν την ενίσχυση της διαδικασίας αυτής της ζωτικής περιβαλλοντικής ασπίδας: μεταξύ άλλων, η νέα οδηγία εμπλουτίζει το περιεχόμενο των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και ενισχύει την συμμετοχή του κοινού.

Δυστυχώς, η ενσωμάτωση έχει δύο προβλήματα. Το πρώτο είναι η καθυστέρηση, η οποία έχει νομικές συνέπειες: η νέα οδηγία εμπλουτίζει τα κριτήρια επιλογής των έργων και δραστηριοτήτων, βάσει των οποίων κρίνεται αν πρέπει να υπαχθούν σε περιβαλλοντική αδειοδότηση ή όχι. Τα νέα κριτήρια επιτάσσουν την εξέταση θεμάτων όπως οι κίνδυνοι ατυχημάτων και καταστροφών (μεταξύ άλλων και λόγω κλιματικής αλλαγής) και οι επιπτώσεις στις τοποθεσίες «ιστορικής, πολιτιστικής ή αρχαιολογικής σημασίας» και στην ανθρώπινη υγεία. Πριν την ενσωμάτωση, αλλά μετά την ημερομηνία που έπρεπε αυτή να λάβει χώρα, η κατάταξη τροποποιήθηκε. Δεν φαίνεται τα νέα κριτήρια να έχουν ληφθεί υπόψη.

Το δεύτερο πρόβλημα είναι ότι η ενσωμάτωση είναι ελλιπής. Για παράδειγμα, η νέα οδηγία επιβάλλει στα κράτη-μέλη να διασφαλίσουν ότι οι αρμόδιες αρχές δεν βρίσκονται, στα πλαίσια της διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης, σε σύγκρουση συμφερόντων. Η διάταξη δεν φαίνεται να έχει ενσωματωθεί.

Στην ελληνική πραγματικότητα, υπάρχουν πιο θεμελιώδη θέματα. Ένα άλλο «πλήγμα» στη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης, που επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο, είναι η κάλυψη της λειτουργίας διάφορων έργων και δραστηριοτήτων που στερούνται απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων σε ισχύ με διατάξεις τυπικού νόμου. Η πρακτική αυτή είναι αδιαφανής, επαναλαμβανόμενη, συχνή, και καλύπτει πλέον μεγάλους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας (είναι, επίσης, τελείως ανεξάρτητη από τη νομοθεσία περί αυθαιρέτων). Εν τέλει, η πρακτική αυτή απονομιμοποιεί τη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης και την καθιστά τελείως περιττή. Κατά την περίοδο αναφοράς, παρόμοιες ρυθμίσεις θεσπίστηκαν (μεταξύ άλλων) για υφιστάμενα ξενοδοχειακά καταλύματα, σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής σε μη διασυνδεδεμένα νησιά και λατομεία διάφορων κατηγοριών.

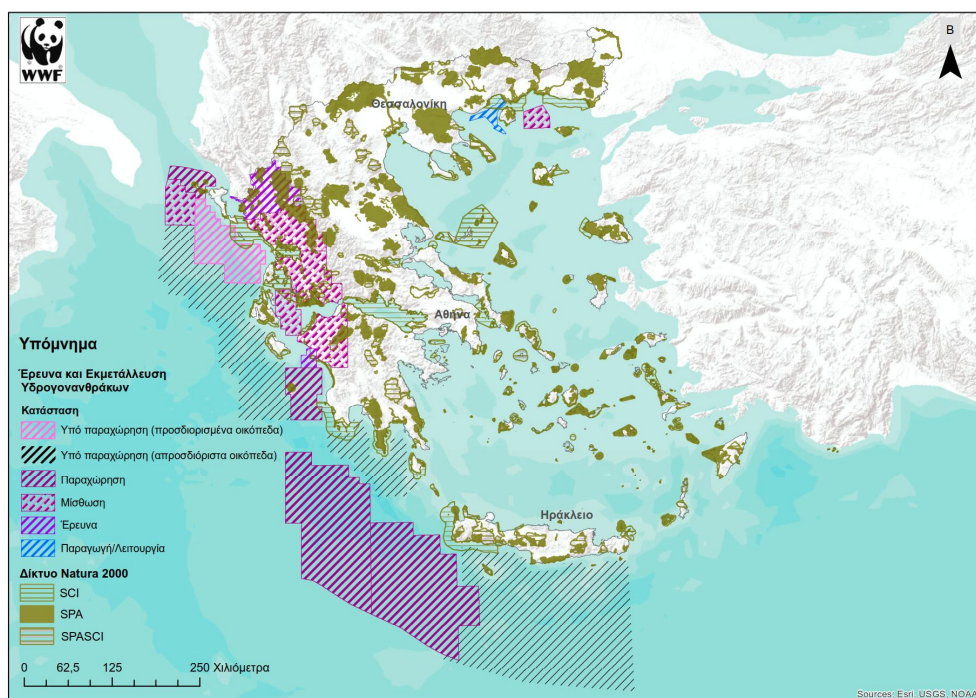
Άλλη αξιοσημείωτη εξέλιξη αφορά το «τεκμήριο απόλυτης γνώσης» που απορρέει από την ανάρτηση των αποφάσεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων στην ειδική ιστοσελίδα του ΥΠΕΝ. Το τεκμήριο αφορά την άσκηση αίτησης ακύρωσης και κάθε άλλου ενδίκου βοηθήματος. Είναι προφανές ότι το τεκμήριο αυτό επιβαρύνει ιδιαίτερα όσους ανθρώπους δεν έχουν συνεχή πρόσβαση στο διαδίκτυο, και τις απαραίτητες γνώσεις. Αυτή την στιγμή, εκκρεμεί ενώπιον του Δικαστηρίου Ευρωπαϊκής Ένωσης προδικαστικό ερώτημα του Συμβουλίου της Επικρατείας, το οποίο αφορά την συμφωνία του τεκμηρίου με το ενωσιακό δίκαιο.

Σεισμική έρευνα για πετρέλαιο χωρίς περιβαλλοντική αδειοδότηση

Το μείζον ζήτημα της εξαιρέσης από την υποχρέωση διενέργειας μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ) κατά την πρώτη φάση εργασιών πετρελαίου στις περιοχές παραχώρησης για εκμετάλλευση υδρογονανθράκων, δηλαδή στη φάση των σεισμικών ερευνών, χρήζει ιδιαίτερης προσοχής, καθώς έτσι εξαιρούνται από τη σημαντική διαδικασία της a priori περιβαλλοντικής εκτίμησης

Η σεισμική έρευνα
για πετρέλαιο
εξαιρείται από την
υποχρέωση για
περιβαλλοντική
εκτίμηση
επιπτώσεων

δραστηριότητες και εργασίες που επιφυλάσσουν σημαντικές επιπτώσεις σε

προστατευόμενα οικοσυστήματα και είδη χλωρίδας και πανίδας.

16 περιοχές Natura
βρίσκονται
ολοκληρωτικά και
69 μερικά μέσα σε
οικόπεδα
πετρελαίων

Έτσι, οι χερσαίες περιοχές παραχώρησης καλύπτουν τεράστιες εκτάσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν τμήματα εθνικών πάρκων και περιοχές που προστατεύονται από τις κοινοτικές οδηγίες 92/43/ΕΟΚ για τους οικοτόπους και 2009/147/ΕΚ για τα άγρια πουλιά, αλλά και από τη Σύμβαση Ραμσάρ. Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον των περιοχών σεισμικής έρευνας είναι σοβαρές και περιλαμβάνουν αποψίλωση βλάστησης, διάβρωση εδάφους, υδρολογικές αλλοιώσεις, ρύπανση από απόβλητα, αλλαγή χρήσεων γης, ρύπανση από την κίνηση οχημάτων, αλλοιώσεις σε οικοσυστήματα από διάνοιξη δρόμων, και κατακερματισμό των οικοσυστημάτων. Στις θαλάσσιες περιοχές (κυρίως το Ιόνιο και την Κρήτη), οι επιπτώσεις των σεισμικών ερευνών στα θαλάσσια θηλαστικά θα είναι δίχως αμφιβολία εξαιρετικά επιβλαβείς. Η χρήση σεισμικών αίγουνς για την πρόκληση ακουστικών πηγών είναι η σοβαρότερη και πλέον αδιαμφισβήτητη επίπτωση στη θαλάσσια βιοποικιλότητα, καθώς μπορεί να προκαλέσει ακουστικά τραύματα ή ακόμα και θάνατο σε φάλαινες, δελφίνια και θαλάσσιες χελώνες.

Η πρόβλεψη ότι εργασίες σημαντικής έκτασης και πιθανής περιβαλλοντικής επίπτωσης ακόμα και μέσα σε περιοχές Natura χωρίς εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων και διαφανή διαδικασία αδειοδότησης αφορά κατά προτίμηση τους υδρογονάνθρακες. Συγκεκριμένα, στη φάση της σεισμικής έρευνας προβλέπεται η σύνταξη ενός «περιβαλλοντικού σχεδίου δράσης» που δεν δημοσιεύεται πουθενά και έχει αδιευκρίνιστο περιεχόμενο, ενώ δεν εμπίπτει σε καμία νομοθεσία σχετική με τις περιβαλλοντικές αδειοδοτήσεις.

Συγκεκριμένα, 56 προστατευόμενες περιοχές που βρίσκονται εξ' ολοκλήρου μέσα σε χερσαία και θαλάσσια οικόπεδα εξορύξεων (40 καταφύγια άγριας ζωής και 16 περιοχές του δικτύου Natura 2000). Επίσης, 136 προστατευόμενες περιοχές βρίσκονται μερικά σε χερσαία και θαλάσσια οικόπεδα εξορύξεων (59 καταφύγια άγριας ζωής, 69 περιοχές Natura, 7 εθνικά πάρκα και ένας εθνικός δρυμός).

Σε ένα συμπαγές και συνεπές αδειοδοτικό πλαίσιο, οι παρεμβάσεις και οχλήσεις που συνεπάγονται οι σεισμικές έρευνες θα έπρεπε να υποβάλλονται σε πλήρη εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων με τη διαφάνεια και δημόσια λογοδοσία που αρμόζει σε κάθε σύγχρονο κράτος.

Σε μια εποχή κατά την οποία άλλα κράτη της Μεσογείου προχωρούν σε ακύρωση προγραμμάτων έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος και συμμόρφωσης με τη Συνθήκη των Παρισίων για την κλιματική αλλαγή, το γεγονός ότι στην Ελλάδα τέτοια προγράμματα απολαμβάνουν ιδιαίτερου και εμφανώς ευνοϊκού αδειοδοτικού καθεστώτος προκαλεί μεγάλο προβληματισμό και εύλογες ανησυχίες για το κατά πόσον εξυπηρετούν πραγματικά το δημόσιο συμφέρον. Ιδιαίτερα καθώς πρόκειται για νέα δραστηριότητα, η μη υιοθέτηση των βέλτιστων διεθνών πρακτικών περιβαλλοντικής αδειοδότησης είναι παντελώς αδικαιολόγητη και ευνοεί μια κατάσταση ασυδοσίας και μειωμένου ελέγχου.

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Από τα στοιχεία για τους περιβαλλοντικούς ελέγχους προκύπτει πως σημαντικότερη ελεγκτέα παράβαση είναι η παράνομη και επικίνδυνη για το περιβάλλον και τη δημόσια υγεία διαχείριση αποβλήτων. Δημοτικές χωματερές, επιχειρήσεις που διαχειρίζονται χημικά απόβλητα με επικίνδυνο τρόπο ή αδειάζουν λύματα σε δασικές περιοχές και ρέματα, και βιολογικοί καθαρισμοί που υπολειπόμενα συγκεντρώνουν τα περισσότερα πρόστιμα.

Την ίδια στιγμή, η υπηρεσία περιβαλλοντικής επιθεώρησης του ΥΠΕΝ παραμένει αδικαιολόγητα υποβαθμισμένη, με εύλογη αδυναμία για συστηματικό έλεγχο εξαιρετικά επικίνδυνων για το περιβάλλον δραστηριοτήτων, όπως είναι οι εργασίες πετρελαίου σε όλες τις περιοχές παραχώρησης για εκμετάλλευση υδρογονανθράκων. Παραμένει επίσης προβληματικά εξαρτημένη από τις εντολές της πολιτικής ηγεσίας του ΥΠΕΝ.

Στον αντίποδα, τα κλιμάκια ελέγχου περιβάλλοντος που συγκροτούν ανά εξάμηνο οι περισσότερες περιφέρειες της χώρας (μόνο στην Αττική δεν προκύπτει από τα διαθέσιμα στοιχεία συγκρότηση ελεγκτικών κλιμακίων ή ελεγκχοί και επιβολή κυρώσεων) δημοσιοποιούν σημαντικές αποφάσεις επιβολής κυρώσεων για σοβαρές περιβαλλοντικές παραβάσεις, με κυριότερη την παράνομη διάθεση αστικών αποβλήτων και λυμάτων.

Αξιόλογη εξέλιξη ήταν η κατάρτιση από το σώμα επιθεωρητών περιβάλλοντος του πενταετούς σχεδίου περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων, καθώς ο δημόσιος διαθέσιμος σχεδιασμός των τακτικών ελέγχων ενισχύει τη διαφάνεια και λογοδοσία, αλλά και τον συντονισμό των μηχανισμών περιβαλλοντικού ελέγχου.

Δεδομένου του κομβικού ρόλου της περιβαλλοντικής επιθεώρησης στην πάταξη του περιβαλλοντικού εγκλήματος, το WWF Ελλάς ζητάει την ίδρυση ανεξάρτητης αρχής περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων, με αναφορά στη Βουλή.

ΠΡΑΣΙΝΟΙ ΠΟΡΟΙ

Οι πράσινοι πόροι που είναι διαθέσιμοι στην Ελλάδα, δηλαδή τα έσοδα που εισπράττονται μέσω περιβαλλοντικών ρυθμίσεων και οι χρηματοδοτήσεις που προορίζονται για την προστασία του περιβάλλοντος, αποτελούν αντικείμενο διαχείρισης είτε του Πράσινου Ταμείου είτε των συγχρηματοδοτούμενων στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020 επιχειρησιακών προγραμμάτων.

Αν και πρόστιμα για περιβαλλοντικές παραβάσεις βεβαιώνονται, εντούτοις μόνο ένα πολύ μικρό μέρος φαίνεται πως εισπράττεται από το κράτος. Ειδικά σε σχέση με το Πράσινο Ταμείο, το ποσοστό των πράσινων πόρων που καταλήγει σε αυτό και μπορεί να διοχετευθεί σε δράσεις περιβαλλοντικής προστασίας παραμένει περιορισμένο στο ετήσιο 2,5%. Φέτος, για πρώτη φορά θεσμοθετήθηκε εξαίρεση, με αφορμή την πολύνεκρη πυρκαγιά στο Μάτι.

**Ποιος θα ελέγξει
συστηματικά και
αποτελεσματικά τις
εργασίες
πετρελαίου στις
περιοχές
παραχώρησης για
υδρογονάνθρακες;**

Το Πράσινο Ταμείο (ΠΤ) είναι η μοναδική εθνική πηγή πόρων για την εξυπηρέτηση του οικολογικού χρέους της χώρας, όμως είναι μειωμένη λόγω του περιορισμού του ορίου των λειτουργικών του δαπανών ανά στο 2,5% επί του συνόλου των διαθέσιμων του. Παρόλα τα προβλήματα, το Πράσινο Ταμείο επιτελεί αναμφισβήτητα εξαιρετικά σημαντικό ρόλο στα περιβαλλοντικά πράγματα, καθώς επί της ουσίας αποτελεί τη μόνη χρηματοδοτική πηγή για κρίσιμες λειτουργίες και έργα, όπως πχ κατεδαφίσεις αυθαιρέτων και καθαρισμοί δασών πριν την έναρξη κάθε αντιπυρικής περιόδου.

Η επίτευξη υψηλού επιπέδου διαφάνειας και δημόσιας λογοδοσίας εξακολουθεί να αποτελεί τη μεγαλύτερη πρόκληση για το Πράσινο Ταμείο. Στην ιστοσελίδα του Πράσινου Ταμείου παρατηρείται ελλιπής ενημέρωση· εκθέσεις ορκωτών ελεγκτών δεν αναρτώνται, ενώ οι ετήσιοι προϋπολογισμοί περιορίζονται στην παράθεση βασικών στοιχείων εσόδων και εξόδων, δίχως αναφορά στο περιεχόμενο και δίχως απολογισμό για το έργο.

Από τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2018 προκύπτουν τα παρακάτω έσοδα με περιβαλλοντικό χαρακτήρα, μέρος των οποίων εισπράττεται υπέρ του ΠΤ.

Κωδ.	Ονομασία	2018 Προβλέψεις	2017 Εκτίμηση
1364	Τέλη περιβαλλοντικής επιβάρυνσης οχημάτων	0	0
3513	Έσοδα υπέρ ΠΤ από πρόστιμα για αυθαίρετα	5.000.000	4.000.000
3516	Έσοδα υπέρ ΠΤ από εισφορές για ανέγερση κτιρίων άνευ χώρου στάθμευσης αυτοκινήτων και πρόστιμα από τη μεταβολή χρήσης κτιρίων που συνεπάγεται αύξηση των θέσεων στάθμευσης αυτοκινήτων	0	0
3517	Έσοδα για λογ/σμό "Πράσινο Ταμείο" κλπ, (παρ.7, άρθ.3, ν.2242/94 & ν.1327/83)	5.000.000	4.000.000
3518	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου από εισφορές για έκδοση αδειών οικοδομών, εξαίρεση από κατεδάφιση και τέλος για παρεκκλίσεις από τους ισχύοντες όρους δόμησης	3.000.000	2.000.000
3519	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου για λογ/σμό "Γαλάζιο Ταμείο" (παρ.3, άρθ.3, ν.2242/94)	3.000.000	3.000.000
3745	Παράβολα υπέρ Πράσινου Ταμείου εγγραφής των ενεργειακών επιθεωρητών στα οικεία μητρώα (άρθ. 24, ν.4014/11)	1.000.000	1.000.000
3746	Παράβολα αιτήσεων ρύθμισης αυθαιρέτων κατασκευών ή αλλαγών χρήσης ακινήτων (άρθ. 24, ν. 4014/11)	64.000.000	59.000.000
3773	Πρόστιμα Σώματος Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων (ΣΕΠΔΕΜ)	1.000.000	1.000.000

ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Δραματικό ορόσημο για την πολεοδομική πραγματικότητα της χώρας ήταν η πολύνεκρη πυρκαγιά στο Μάτι που κατέδειξε τις συνέπειες της αυθαιρέτης και της εκτός σχεδίου δόμησης. Οι πρώτες σημαντικές έκτασης κατεδαφίσεις αυθαιρέτων πραγματοποιήθηκαν μαζί με τις νομιμοποιήσεις παρανομιών που συνεχίζονται με αδιαφανείς διαδικασίες, και την επιδείνωση του θεσμικού πλαισίου δόμησης.

Αξιόλογη νομοθετική εξέλιξη ήταν η μεταφορά στην εθνική νομοθεσία της κοινοτικής οδηγίας για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό. Με καθυστέρηση περίπου δυο ετών και με εκκρεμούσα την παραπομπή της χώρας στο Δικαστήριο της ΕΕ, ο νόμος 4546/2018 αποτελεί μια θετική συμβολή στο θεσμικό πλαίσιο για τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό και τη βιώσιμη χρήση του θαλάσσιου χώρου. Ειδικά για την Ελλάδα, ιδιαίτερη σημασία έχει η σαφής κατεύθυνση για ενιαία αντιμετώπιση του θαλάσσιου και παράκτιου χώρου. Θεσμικό έλλειμμα αποτελεί η

Μπαράζ εγκρίσεων μεγάλων σχεδίων ιδιωτικής πολεοδόμησης

συνεχιζόμενη μη κύρωση του πρωτοκόλλου της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την ολοκληρωμένη διαχείριση της παράκτιας ζώνης.

Ψηφίστηκε επίσης νέος νόμος για τη δόμηση (ν. 4495/2017 ΦΕΚ Α' 167/03.11.2017). Αν και σαφώς βελτιωμένος από το αρχικό σχέδιο που τέθηκε σε διαβούλευση το 2016, εντούτοις μπορεί να προκαλέσει περισσότερα προβλήματα από όσα η εισηγητική του έκθεση ισχυρίζεται ότι λύνει. Ενδεικτικά, ήταν τόσο πρόχειρα γραμμένος, ώστε λίγους μήνες μετά την ψήφισή του υπέστη τροποποίηση με ένα σαρωτικό άρθρο σε άσχετο νομοσχέδιο.

Παράλληλα, ξεκίνησε η διαδικασία επικαιροποίησης των περιφερειακών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού, με πρώτο θεσμοθετημένο το πλαίσιο της Κρήτης. Σε διαφορετικές φάσεις βρίσκεται η διαδικασία αναθεώρησης των ειδικών πλαισίων για τον τουρισμό, τη βιομηχανία, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, τον ορυκτό πλούτο και τις ιχθυοκαλλιέργειες.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της χρονιάς ήταν οι εγκρίσεις μεγάλων σχεδίων ιδιωτικής πολεοδόμησης, όπως το σχέδιο ολοκληρωμένης ανάπτυξης (ΣΟΑ) του πρώην αεροδρομίου Ελληνικού, τουριστικά χωριά και ακίνητα του ΤΑΙΠΕΔ.

Το π.δ. για το πρώην αεροδρόμιο Ελληνικού, το οποίο αποτελεί δέσμευση στο πλαίσιο των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής, προβλέπει εκτεταμένη πολεοδόμηση και δημιουργία μητροπολιτικού πάρκου πρασίνου. Συγκεκριμένα, στην έκταση επιφάνειας 5.249.873,49 τ.μ. του πρώην αεροδρομίου προβλέπεται η ανάπτυξη έξι περιοχών προς πολεοδόμηση, μια ζώνης χρήσεων τουρισμού, αναψυχής και επιχειρηματικού πάρκου, καθώς και το «Μητροπολιτικό Πάρκο Πρασίνου και Αναψυχής» σε έκταση επιφάνειας 2.000.569,02 τ.μ. (εντός της οποίας επιτρέπεται η δόμηση στα 351.390 τ.μ.), στο οποίο προβλέπεται η ανέγερση ενός υψηλού κτιρίου ύψους 200 μ. που «ως τοπόσημο του Πάρκου». Στην περιοχή του παράκτιου μετώπου προβλέπονται μια περιοχή προς πολεοδόμηση με χρήση αμιγούς κατοικίας και δυο ζώνες ανάπτυξης με χρήσεις της κατηγορίας «τουρισμός – αναψυχή». Ειδική πρόβλεψη για καζίνο στη Ζώνη Α-Α1 του πρώην αεροδρομίου, με μέγιστη επιτρεπόμενη δόμηση τα 15.000 τ.μ.

ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ

Η χρονιά σηματοδοτείται από αισιόδοξες εξελίξεις για τη φύση και τη βιοποικιλότητα στην Ελλάδα με ορόσημο την επέκταση του δικτύου Natura 2000 και τον νόμο για τους φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών. Κηλιδώνεται όμως σοβαρά από το ευνοιοκρατικά ελαστικό και περιβαλλοντικά εκπτώτικό αδειοδοτικό πλαίσιο για τις εργασίες πετρελαίου της σεισμικής έρευνας σε περιοχές Natura, Ramsar και εθνικά πάρκα.

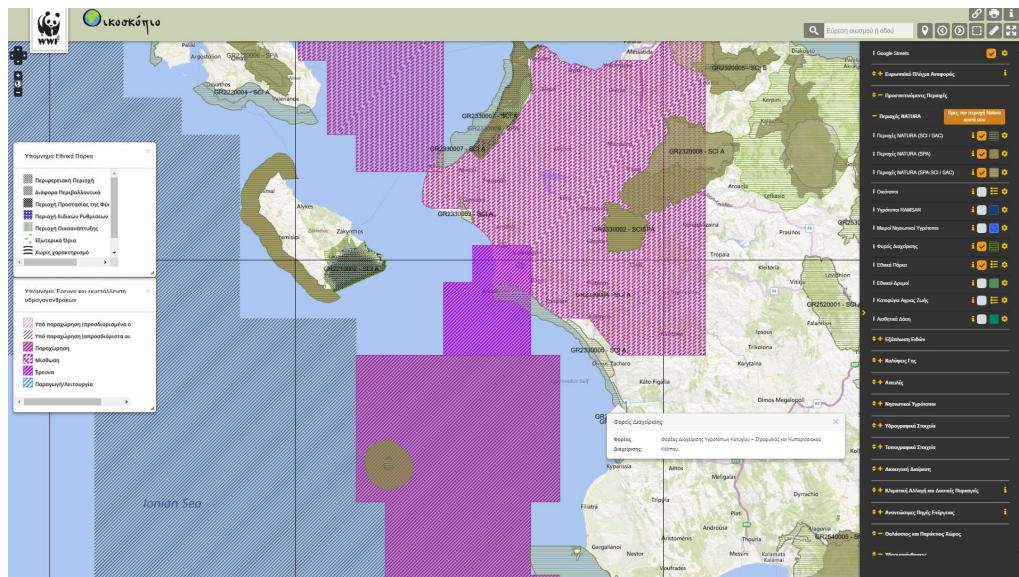
Τον Δεκέμβριο του 2017 πραγματοποιήθηκε σημαντική **επέκταση του δικτύου Natura 2000**, με έμφαση στον θαλάσσιο χώρο. Με την επέκταση του δικτύου Natura 2000, η Ελλάδα έχει τυπικά εκπληρώσει και με το παραπάνω τόσο τον ευρωπαϊκό όσο και τον παγκόσμιο στόχο σχετικά με την έκταση των προστατευόμενων περιοχών που επιδιώκουν τον χαρακτηρισμό 17% της χερσαίας και 10% της θαλάσσιας έκτασης του πλανήτη. Σήμερα η Ελλάδα έχει εντάξει 446 περιοχές στο δίκτυο Natura 2000. Από αυτές οι 32 περιοχές είναι νέες ενώ τροποποιήθηκαν τα όρια σε 63 περιοχές. Συνολικά καλύπτουν περίπου το 28% της χερσαίας και το 19% της θαλάσσιας έκτασης της χώρας.

Επέκταση του δικτύου Natura 2000 + νέος νόμος για τη διαχείριση προστατευόμενων περιοχών

Η έγκριση εργασιών πετρελαίου σε περιοχές Natura απειλεί τον φυσικό πλούτο της Ελλάδας

Εξίσου σημαντική εξέλιξη είναι η ψήφιση του νέου νόμου για τους **φορείς διαχείρισης** των προστατευόμενων περιοχών. Ο νόμος αυτός καθιερώνει τους φορείς διαχείρισης ως βασικό σχήμα διοίκησης των προστατευόμενων περιοχών και καθορίζει τις αρμοδιότητές τους. Επεκτείνει επίσης τη χωρική αρμοδιότητα των 28 υφιστάμενων φορέων διαχείρισης και ιδρύει οκτώ νέους, ώστε να καλυφθούν όλες (πλην Άθως) οι περιοχές Natura 2000 της χώρας. Παράλληλα, με το έργο LIFE-IP 4 NATURA που ξεκίνησε το 2018, αναμένεται να καλυφθούν μεγάλα κενά στη διαχείριση των περιοχών και ειδών του δικτύου Natura.

Την ίδια στιγμή όμως, παραμένει σε εκκρεμότητα η νομική θωράκιση των περισσότερων προστατευόμενων περιοχών, με συνέπεια τον συνεχή κίνδυνο υποβάθμισης, όπως αποδεικνύεται από τη συνέχιση παράνομων δραστηριοτήτων σε προστατευόμενες περιοχές (π.χ. στη Ζάκυνθο). Επίσης μεγάλη απειλή και γενικότερη υποβάθμιση του θεσμικού πλαισίου προστασίας του περιβάλλοντος συνεπάγεται η προώθηση προγραμμάτων εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων σε ευαίσθητες περιοχές, όπως ΝΔ Κρήτη, ο Κυπαρισσιακός Κόλπος, το Ιόνιο.

Θετικές εξελίξεις είχαμε και στο πεδίο της **προστασίας ειδών**. Τον Δεκέμβριο 2017 εκδόθηκαν τρεις υπουργικές αποφάσεις που σηματοδοτούν την έγκριση των πρώτων σχεδίων δράσης για την προστασία απειλούμενων ειδών. Συγκεκριμένα, πρόκειται για τα εθνικά σχέδια δράσης του ασπροπάρη και της νανόχηνας και το περιφερειακό σχέδιο δράσης για το κερκινέζι στον θεσσαλικό κάμπο. Εξίσου αισιόδοξη εξέλιξη για τη διατήρηση προστατευόμενων ειδών είναι η υπουργική απόφαση για την έκδοση τοπικών σχεδίων δράσης για την καταπολέμηση της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων (Σεπτέμβριος 2018). Η απόφαση αυτή παρέχει το απαραίτητο θεσμικό πλαίσιο για να υπάρξει σε τοπικό επίπεδο η δυνατότητα ενεργοποίησης και προώθησης της συνεργασίας μεταξύ των συναρμοδίων υπηρεσιών με τη συνδρομή των εμπλεκόμενων φορέων ώστε να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά η παράνομη αυτή δράση. Η απόφαση αυτή είναι σημαντική, αν και λόγω της απουσίας ουσιαστικής διαβούλευσης πριν την έκδοση της παρουσιάζει κάποια προβλήματα που ίσως επηρεάσουν την εφαρμογή της.

Δάση

Η φετινή χρονιά υπήρξε αντιφατική όσον αφορά στην προστασία των δασικών οικοσυστημάτων. Από τη μία, ξεκίνησε η διαδικασία για την κατάρτιση Εθνικής Δασικής Στρατηγικής, η οποία θα έχει ορίζοντα 20ετίας και για πρώτη φορά διοργανώθηκε ένας ανοιχτός και συμμετοχικός διάλογος για τον σκοπό αυτόν και ορίστηκε ομάδα εργασίας για των εκσυγχρονισμό των προδιαγραφών

Η φονική πυρκαγιά στο Μάτι αποκάλυψε την εγκληματική σχέση της εγκατάλειψης των δασών με τη χωρίς σχέδιο οικιστική ανάπτυξη

διαχειριστικών μελετών δασών και δασικών οικοσυστημάτων, αλλά από την άλλη συνεχίστηκε η υποβάθμιση προστατευτικών διατάξεων της δασικής νομοθεσίας. Στο πλαίσιο αυτό προωθήθηκαν μια σειρά από εκτελεστικές υπουργικές αποφάσεις αλλά και περαιτέρω τροποποιήσεις της δασικής νομοθεσίας, με αποκορύφωμα την έγκριση με νόμο της εκκρεμούσας στο Συμβούλιο της Επικρατείας υπουργικής απόφασης για τις «οικιστικές πυκνώσεις» που εξαιρεί αυθαίρετους οικισμούς από δασική γη.

Συνεχίστηκε, επίσης, η διαδικασία ανάρτησης δασικών χαρτών, ενώ στις 21 Δεκεμβρίου 2017 έγινε η μερική κύρωση των δασικών χαρτών για το 31,39% της χώρας. Σύμφωνα με το αναθεωρημένο μνημόνιο η κύρωση των δασικών χαρτών για το 100% της χώρας αναμένεται να ολοκληρωθεί στα μέσα του 2021. Μέχρι τον Μάιο 2018 είχαν αναρτηθεί δασικοί χάρτες για το 36% της χώρας και είχαν (μερικώς ή ολικώς) κυρωθεί δασικοί χάρτες για το 32%. Προβλήματα συνεχίζουν να υπάρχουν σχετικά με την εφαρμογή των εξαιρέσεων για τις οικιστικές πυκνώσεις σε ό,τι αφορά τον προσδιορισμό και την αποτύπωσή τους επί των χαρτών, καθώς και σχετικά με τη διαχείριση των περιοχών αυτών.

Η καταστροφική πυρκαγιά στο Μάτι Αττικής τον Ιούλιο του 2018 κατέστησε σαφές ότι το σύστημα δασοπροστασίας της χώρας μας έχει διδαχθεί λίγα από τα λάθη του παρελθόντος αλλά και του παρόντος. Ο χαρακτήρας του παραμένει κατασταλτικός παρότι έχει αποδειχθεί διεθνώς ότι η πρόληψη είναι πιο σημαντική και οικονομικά αποδοτικότερη από την καταστολή. Στο πλαίσιο των ενεργειών της Διοίκησης για τη διόρθωση χρόνιων παθογενειών που οδήγησαν στην τραγωδία αυτή, έχουν ξεκινήσει διαδικασίες για ρύθμιση του καθεστώτος της παραλιακής ζώνης στην περιοχή και των περιφράξεων των ακτών στις εκτός σχεδίου περιοχές.

Θάλασσα και ακτές

Η έγκριση, κατόπιν πίεσης από την ΕΕ, των προγραμμάτων μέτρων για την επίτευξη ή τη διατήρηση της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης των θαλασσιών υδάτων σε εφαρμογή του εθνικού και ενωσιακού νομικού πλαισίου για τη θάλασσα στρατηγική είναι ίσως η πιο αξιόλογη εξέλιξη. Τα μέτρα αποσκοπούν στη διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, την αποκατάσταση των οικοσυστημάτων του, καθώς και στην πρόληψη της ρύπανσης και των επιπτώσεών της στα οικοσυστήματα, την ανθρώπινη υγεία και τις ανθρώπινες δραστηριότητες στη θάλασσα, όμως δεν είναι ιδιαίτερα φιλόδοξα και δεν καταφέρνουν να αποτυπώσουν την πραγματική κατάσταση ειδικά σε ό,τι αφορά κενά γνώσεων και δεδομένων. Παράλληλα, σημαντική διαδικασία που εξελίσσεται με καθυστερήσεις είναι η οριοθέτηση του αιγιαλού η οποία αποτελεί χρόνια διοικητική εκκρεμότητα.

ΝΕΡΟ

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος για την κατάσταση των υδάτων, την περίοδο 2010-2015 μόνο το 40% των υπό παρακολούθηση υδάτων της Ευρώπης βρέθηκε να καλύπτει τις απαιτήσεις της οδηγίας 2000/60/ΕΚ για καλή και άριστη κατάσταση των υδάτων.

Φέτος, συμπληρώνονται 18 χρόνια από την υιοθέτηση της οδηγίας 2000/60/ΕΚ, η οποία εισήγαγε την πρωτοποριακή έννοια της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδάτινων πόρων. Η ΕΕ έχει κινήσει διαδικασία επανεξέτασης της οδηγίας, η οποία αναμένεται να ολοκληρωθεί στα τέλη του 2019. Μεγάλη πρόκληση αποτελεί η διασφάλιση του υψηλού επιπέδου νομικής θωράκισης των υδάτων που παρέχει η ως άνω οδηγία. Όπως υποστηρίζουν οι μεγαλύτερες περιβαλλοντικές οργανώσεις της ΕΕ, τυχόν ελλείψεις στην ενσωμάτωση από τα κράτη μέλη της οδηγίας πλαίσιο για το νερό μπορούν και πρέπει να θεραπευθούν εστιάζοντας στην ορθή εφαρμογή των προβλέψεων της οδηγίας παρά με την τροποποίησή της.

Η πρόταση της ΕΕ για αναδιτύπωση της οδηγίας για το πόσιμο νερό δεν αναγνωρίζει το καθολικό δικαίωμα των πολιτών πρόσβασης σε αυτό

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μαζί με την οδηγία 2000/60/ΕΚ βρίσκεται επίσης σε εξέλιξη η διαδικασία επανεξέτασης της 2006/118/ΕΚ για τα υπόγεια ύδατα, της οδηγίας 2008/105/ΕΚ για τα πρότυπα ποιότητας περιβάλλοντος στον τομέα πολιτικής των υδάτων και της οδηγίας 2007/60/ΕΚ για την αξιολόγηση και τη διαχείριση κινδύνων πλημμύρας.

Το μεγαλύτερο διακύβευμα στη διαχείριση των υδάτων αποτελεί η εξασφάλιση της πρόσβασης όλων των πολιτών σε πόσιμο νερό. Με την ολοκλήρωση της διαδικασίας για την αξιολόγηση και τον έλεγχο καταλληλότητας της οδηγίας 98/83/ΕΚ για το νερό ανθρώπινης κατανάλωσης, η ΕΕ κατέθεσε πρόταση αναδιτύπωσης της ως άνω οδηγίας. Αν και η νομοθετική διαδικασία βρίσκεται ακόμα εν εξέλιξη, η πρόταση αναδιτύπωσης της οδηγίας δυστυχώς, δεν προβλέπει ρητή αναγνώριση του καθολικού δικαιώματος πρόσβασης στο πόσιμο νερό και στις υπηρεσίες αποχέτευσης.

Σε εθνικό επίπεδο, δημοσιεύθηκαν οι αποφάσεις της Εθνικής Επιτροπής Υδάτων περί έγκρισης της πρώτης αναθεώρησης των Σχεδίων Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών (ΣΔΛΑΠ) των υδατικών διαμερισμάτων της χώρας. Τα ΣΔΛΑΠ αποτελούν το βασικό εργαλείο σχεδιασμού και διαχείρισης του υδατικού δυναμικού, τόσο σε εθνικό όσο και διασυνοριακό επίπεδο, ώστε η έστω και καθυστερημένη δημοσίευση της πρώτης αναθεώρησης των σχεδίων αποτελεί μία σημαντική θετική εξέλιξη. Φέτος δημοσιεύθηκαν επίσης τα πρώτα Σχέδια Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας (ΣΔΚΠ) για το σύνολο της χώρας.

Το WWF Ελλάς ζητά την πλήρη εφαρμογή των προβλέψεων της οδηγίας πλαίσιο για τα ύδατα και της οδηγίας για τις πλημμύρες. Ιδίως, είναι αναγκαίο τα ΣΔΛΑΠ και ΣΔΚΠ να αποτελούν ουσιαστικά εργαλεία στρατηγικού σχεδιασμού της αξιοποίησης των υδάτινων πόρων. Βασική κατεύθυνση θα πρέπει να είναι η εφαρμογή προγραμμάτων μέτρων για την προστασία, αποκατάσταση και αναβάθμιση των υδάτινων σωμάτων που θα είναι ουσιαστικά, εφαρμόσιμα, δεσμευτικά και δεκτικά δικαστικού ελέγχου, με ιδιαίτερη έμφαση στις προστατευόμενες περιοχές, και στην προστασία υδάτινων σωμάτων που χρησιμοποιούνται για την άντληση πόσιμου ύδατος.

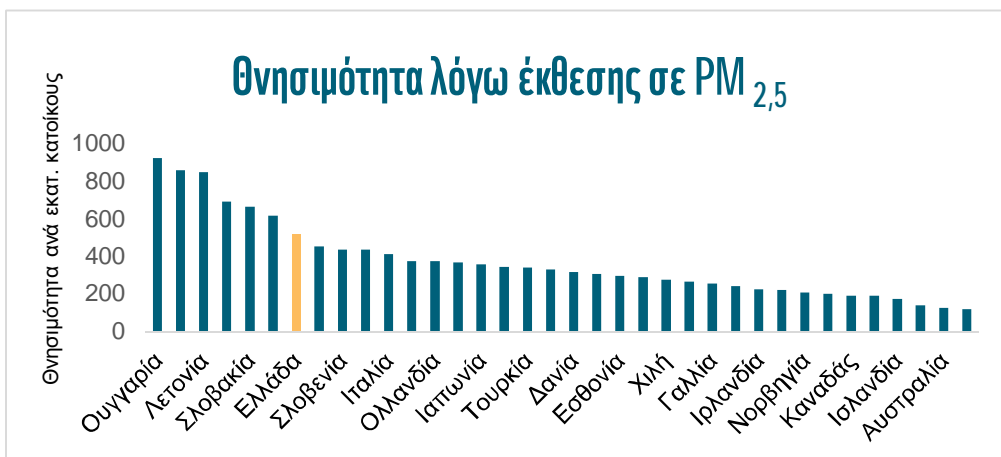
ΑΕΡΑΣ

Η επίτευξη των τιθέμενων στόχων για την ποιότητα της ατμόσφαιρας στην Ευρώπη και την Ελλάδα με σκοπό τη διασφάλιση καταρχήν της ανθρώπινης υγείας αποτελεί ζητούμενο μέχρι σήμερα. Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος για την ποιότητα της ατμόσφαιρας από το 2000 έως το 2016, παρά τις μειώσεις που έχουν συντελεστεί διαχρονικά στις εκπομπές και τις συγκεντρώσεις των ρύπων στην ατμόσφαιρα, η ποιότητα αυτής παραμένει χαμηλή σε αρκετές περιοχές. Ειδικότερα, τα αιωρούμενα σωματίδια (PM), τα οποία αποτελούν εξαιρετικά επιβλαβείς ρύπους, εξακολουθούν να υπερβαίνουν τις ευρωπαϊκές οριακές τιμές σε μεγάλα τμήματα της ΕΕ.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, δημοσιεύθηκε η πρώτη έκθεση της Επιτροπής για τον καθαρό αέρα, η οποία, μέσω της καταγραφής της ποιότητας της ατμόσφαιρας στην Ευρώπη, αποτελεί εργαλείο παρακολούθησης της προόδου προς την επίτευξη των στόχων της ΕΕ. Ενώ, βρίσκεται σε εξέλιξη ο έλεγχος καταλληλότητας των οδηγιών για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα. Θετική εξέλιξη αποτελεί το κλείσιμο δύο υποθέσεων παραβίασης που είχε κινήσει η ΕΕ κατά της Ελλάδας.

Σε εθνικό επίπεδο, δημοσιεύθηκε η ετήσια έκθεση ποιότητας της ατμόσφαιρας του ΥΠΕΝ για το 2017, σύμφωνα με την οποία παρατηρείται διαχρονικά πτωτική τάση ή τάση σταθεροποίησης των τιμών ανάλογα με τον ρύπο. Η έκθεση ωστόσο

είναι ελλιπής, καθώς δεν καταγράφουν όλοι οι σταθμοί του δικτύου όλους τους ατμοσφαιρικούς ρύπους που προβλέπει η σχετική νομοθεσία.

Πηγή: OECD (2018)

Το WWF Ελλάς ζητά την πλήρη εφαρμογή των οδηγιών της ΕΕ για την παρακολούθηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Αυτό περιλαμβάνει ιδίως την αποτελεσματική παρακολούθηση της ποιότητας της ατμόσφαιρας σε όλη τη χώρα (μεγάλα αστικά κέντρα, βιομηχανικές περιοχές), την εξασφάλιση της πρόσβασης των πολιτών στα σχετικά δεδομένα και στοιχεία και την εκπόνηση σχεδίων για την ποιότητα του αέρα σε όλους τους οικισμούς και περιοχές που παρατηρούνται υπερβάσεις των συγκεντρώσεων των ρύπων.

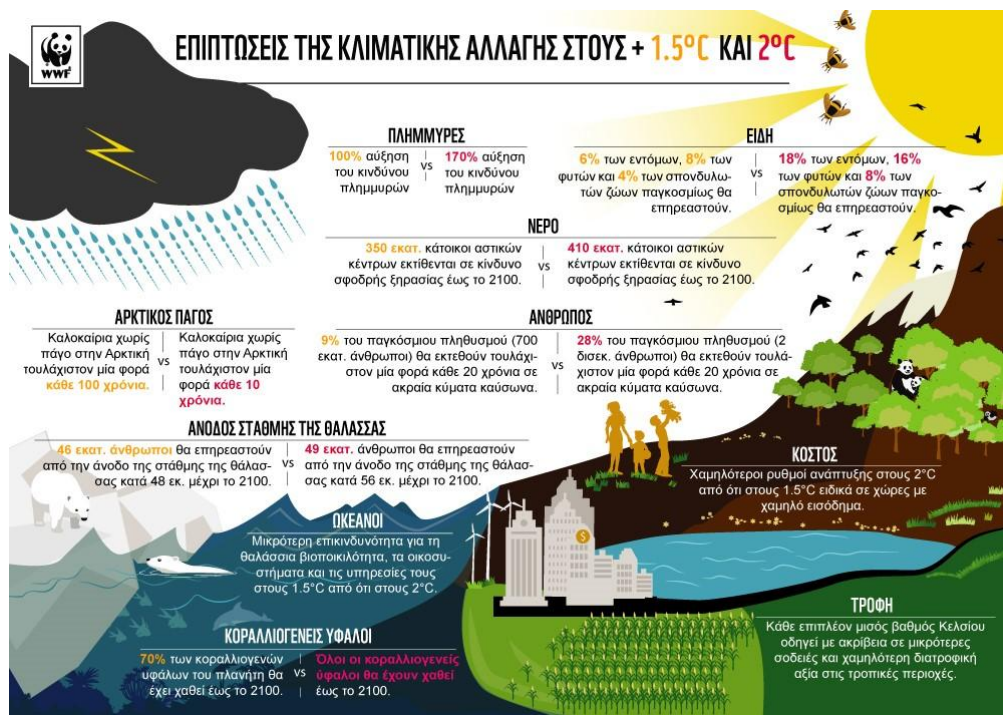
Η πώληση του 40% των λιγνιτικών στοιχείων της ΔΕΗ απειλεί τη χώρα με μακροχρόνια εξάρτηση από τον άνθρακα

ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Αρνητική εξέλιξη της χρονιάς ήταν η δρομολόγηση της πώλησης λιγνιτικών στοιχείων της ΔΕΗ, η οποία απειλεί να διαιωνίσει το λιγνιτικό μοντέλο ηλεκτροπαραγωγής. Θετικές εξελίξεις ήταν η θέσπιση του Εθνικού Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης των λιγνιτικών περιοχών στη μεταλιγνιτική εποχή και ο νόμος για τις ενεργειακές κοινότητες που ανοίγει τον δρόμο για κοινωνική συμμετοχή στην αποκεντρωμένη παραγωγή ΑΠΕ. Όμως, φαίνεται πλέον καθαρά ότι είναι αδύνατον η Ελλάδα να πετύχει τον εθνικό στόχο συμμετοχής των ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας κατά 40%.

CO₂

Σε διεθνές επίπεδο η σημαντικότερη εξέλιξη αφορά τη δημοσίευση της νέας έκθεσης της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή (Intergovernmental Panel on Climate Change-IPCC) με τίτλο «Global warming of 1.5oC», η οποία επισημαίνει την ανάγκη συγκράτησης της παγκόσμιας θερμοκρασίας στους 1,5 βαθμούς Κελσίου. Ιδιαίτερα για την περίπτωση της Ελλάδας, η οποία εντάσσεται γεωγραφικώς στο κλιματικό «hotspot» της Μεσογείου, αν αυξηθεί η θερμοκρασία στους 1,5 βαθμούς Κελσίου, οι δασικές εκτάσεις που θα καίγονται ετησίως θα αυξηθούν κατά 41%, και στους 2 βαθμούς Κελσίου κατά 62%. Ενώ οι ακραίοι καύσωνες που κανονικά εμφανίζονται μια φορά στα είκοσι χρόνια στον 1,5 βαθμό θα αυξηθούν κατά 173% και στους 2 βαθμούς κατά 478%. Τέλος οι ραγδαίες βροχοπτώσεις στον 1,5 βαθμό κατά 10% και στους 2 βαθμούς κατά 21%. Η αλλαγή του ενεργειακού μας μοντέλου και της παραγωγικής βάσης της οικονομίας είναι λοιπόν επιτακτική.

Έναρξη πορείας μετάβασης των λιγνιτικών περιοχών προς ζωντανές οικονομίες στη μεταλιγνιτική εποχή

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο αναφορικά με την πρόοδο των διαπραγματεύσεων για το «πακέτο καθαρής ενέργειας για όλους τους Ευρωπαίους» ξεχώρισε η συμφωνία της 13ης Ιουνίου 2018, σύμφωνα με την οποία Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συμφώνησαν σε ένα δεσμευτικό συνολικό στόχο διείσδυσης 32% ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας ως το 2030. Μελανό σημείο αποτέλεσε η προώθηση των βιοκαυσίμων και της καύσης δασικής βιομάζας σε σημείο που υπάρχει σοβαρός κίνδυνος αύξησης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Επίσης, θεσπίστηκε στόχος εξοικονόμησης ενέργειας 32,5% ως το 2030. Δυστυχώς, οι στόχοι θα είναι μη δεσμευτικοί και οι εθνικές συνεισφορές από τα κράτη μέλη ενδεικτικές.

Μετά την ολοκλήρωση των τριμερών διαπραγματεύσεων, τον Ιούνιο 2018, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, δεσμεύτηκαν για μηδενισμό των εκπομπών στην ΕΕ το συντομότερο δυνατόν, εγκαταλείποντας τον προηγούμενο αδύναμο στόχο μείωσης 80-95% ως το 2050.

Σημαντική εξέλιξη με έντονο ενδιαφέρον για την Ελλάδα αποτέλεσε η έναρξη της Πλατφόρμας για τη Μετάβαση των Ανθρακοφόρων Περιοχών (Coal Regions in Transition Platform), η οποία έχει ως στόχο να βοηθήσει τις αναθρακοφόρες / λιγνιτικές περιφέρειες της ΕΕ να αποκτήσουν πρόσβαση σε τεχνογνωσία και πόρους για την ομαλή μετάβασή τους σε ένα οικονομικό μοντέλο χαμηλής ανθρακικής εξάρτησης. Στις πιλοτικές περιοχές της Πλατφόρμας βρίσκεται η Δυτική Μακεδονία ενώ έχουν ήδη διοργανωθεί τρεις τεχνικές συναντήσεις εργασίας στις Βρυξέλλες.

Θετική εξέλιξη αποτελεί και η ίδρυση του Εθνικού Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης (ΕΤΔΜ) που θα χρηματοδοτείται από τα δημόσια έσοδα δημοπράτησης δικαιωμάτων διοξειδίου του άνθρακα (CO₂). Η απόφαση για την ίδρυση ΕΤΔΜ καθιστά την Ελλάδα την πρώτη χώρα της ΕΕ που αξιοποιεί δημόσια έσοδα από τη δημοπράτηση δικαιωμάτων CO₂ για τη χρηματοδότηση της μετάβασης στη μεταλιγνιτική περίοδο, το ύψος της οποίας ανέρχεται συνολικά σε 60 εκατομμύρια ευρώ (20 εκατομμύρια ευρώ ανά έτος) και αφορά έξι άξονες προτεραιότητας για το 2018 (ΑΠΕ, εξοικονόμηση ενέργειας, στήριξη πρωτογενούς τομέα, βιομάζα,

βιομηχανική κληρονομιά, στήριξη εργασίας και επιχειρηματικότητας). Επιλέξιμες περιοχές για χρηματοδότηση είναι η Κοζάνη, Φλώρινα και η Μεγαλόπολη.

Παρά την καθυστέρηση, μια αναμφισβήτητη θετική εξέλιξη για την περαιτέρω διεύθυνση των ΑΠΕ στο ενεργειακό μίγμα της χώρας ήταν η ψήφιση του ν. 4513/2018 για τις ενεργειακές κοινότητες με στόχο την αξιοποίηση των ΑΠΕ από επιχειρήσεις, ΟΤΑ, αλλά και πολίτες, ώστε να καταστούν εκτός από καταναλωτές και παραγωγοί ηλεκτρικής ενέργειας.

Εντούτοις, με ειδική τροπολογία στο νόμο για τις ενεργειακές κοινότητες, η κυβέρνηση έδωσε μια ακόμα κρυφή επιδότηση στον λιγνίτη, και μάλιστα επιβαρύνοντας τον κρατικό προϋπολογισμό (άρθρο 26). Πιο συγκεκριμένα μείωσε ως 42 €/MWh τα τιμολόγια ηλεκτρικής ενέργειας, αποκλειστικά και μόνο για τις λιγνιτικές περιοχές της χώρας. Η μείωση προσδιορίστηκε αργότερα με υπουργική απόφαση ακριβώς στα 42 €/MWh, με δικαιούχους όλους τους καταναλωτές ως 2400 KWh ανά τετράμηνο ολόκληρης της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (ακόμα και των 2 περιφερειακών ενοτήτων Καστοριάς και Γρεβενών όπου δεν υπάρχουν λιγνιτωρυχεία ή λιγνιτικές μονάδες) και του δήμου Μεγαλόπολης. Με τον τρόπο αυτόν επιδοτείται η κατανάλωση ενέργειας σε μια χώρα που είναι ουραγός στις πολιτικές εξοικονόμησης και ταυτόχρονα εμμέσως πλην σαφώς ενισχύει την εξάρτηση των τοπικών κοινωνιών από τον λιγνίτη, όταν όλα δείχνουν ότι πρέπει να συμβεί το ακριβώς αντίθετο.

ΑΠΟΒΛΗΤΑ

Μολονότι δεν πρέπει να υποτιμάται η πρόοδος που έχει συντελεστεί, το πρόβλημα παραμένει. Εκτιμάται ότι περίπου 160.000 τόνοι στερεών αστικών αποβλήτων εξακολουθούν να καταλήγουν σε χωματερές. Φέτος, ελήφθησαν έκτακτα μέτρα για να σταματήσει η λειτουργία ΧΑΔΑ σε Δυτική Μακεδονία και Θράκη και Αιγαλεία. Σημαντικό πρόβλημα είναι η ελλιπής παρακολούθηση και η ανύπαρκτη πληροφόρηση του κοινού.

Από το 2015 μέχρι σήμερα, η Ελλάδα έχει καταβάλει συνολικά 104.232.715 ευρώ σε χρηματικές ποινές για μη συμμόρφωση με αποφάσεις του ευρωδικαστηρίου για τα απόβλητα (στερεά και υγρά). Αυτό όμως δεν φαίνεται ικανός παράγοντας αποτροπής της δημιουργίας χωματερών.

Η «έκθεση έγκαιρης προειδοποίησης» της ΕΕ καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «η Ελλάδα θεωρείται ότι κινδυνεύει να μην επιτύχει τον στόχο του 2020 για την προετοιμασία των αστικών αποβλήτων για επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση σε ποσοστό 50%». Προαναγγέλλει τέλος υγειονομικής ταφής και εκφράζει επιφυλακτικότητα για το σύστημα ελέγχων και την αποτελεσματικότητα της χρηματοδότησης.

Αξιόλογη εξέλιξη ήταν ο νέος νόμος για τους ΦΟΔΣΑ- μεταξύ άλλων, ανατίθεται στους νέους «φορείς σχεδιασμού ΠΕΣΔΑ»- υποχρεωτικούς συνδέσμους ΟΤΑ- η κρίσιμη αρμοδιότητα εκπόνησης, τροποποίησης και επικαιροποίησης του περιφερειακού σχεδιασμού για τα απόβλητα. Ταυτόχρονα, καθίσταται πειθαρχικό αδίκημα η άρνηση ή παράλειψη έκδοσης υποχρεωτικών διοικητικών πράξεων που αφορούν την καθαριότητα των κοινόχρηστων χώρων, την αποκομιδή και διαχείριση των αποβλήτων, την κατασκευή, συντήρηση και διαχείριση

Περίπου 160.000
τόνοι στερεών
αστικών αποβλήτων
εξακολουθούν να
καταλήγουν σε
χωματερές

ΠΡΟΣΤΙΜΑ ΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΕΕ	
Χωματερές C-378/13 <small>2015 ως σήμερα</small> 48,4 εκατ. €	
Αστικά λύματα C-167/14 <small>Ως σήμερα</small> 27,85 εκατ. €	
Επικίνδυνα απόβλητα C-584/14 <small>Ως σήμερα</small> 22,98 εκατ. €	
Αστικά λύματα στο Θριάσιο C-328/16 <small>Ως σήμερα</small> 5 εκατ. €	

**Κατ' αρχήν
επιτυχημένο το
μέτρο χρέωσης της
πλαστικής σακούλας**

συστημάτων αποχέτευσης και βιολογικού καθαρισμού, τη λήψη προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων για την προστασία των κοινόχρηστων χώρων και χώρων διάθεσης απορριμμάτων από πυρκαγιά.

Άλλες εξελίξεις αφορούν το νέο νόμο για την «την εναλλακτική διαχείριση των συσκευασιών και άλλων προϊόντων» και ρυθμίσεις για τα πράσινα σημεία.

Μάλλον επιτυχημένες αποδεικνύονται και οι νέες ρυθμίσεις για τις πλαστικές σακούλες. Η εικόνα για τα ποσοστά ανακύκλωσης είναι ανάμικτη, αλλά η παρακολούθηση παραμένει ανεπαρκής.

Από πλευράς ενωσιακού δικαίου, η χρονιά χαρακτηρίζεται από βαθιές τομές, οι οποίες σύντομα θα ενσωματωθούν και στο εθνικό δίκαιο. Κυρίως, πρόκειται για αλλαγές στην οδηγία-πλαίσιο για τα απόβλητα, και στην οδηγία για την υγειονομική ταφή, οι οποίες εμφορούνται από ιδέες της κυκλικής οικονομίας. Τα ποσοστά αποβλήτων που οδηγούνται στην υγειονομική ταφή είναι, στην χώρα μας, ιδιαίτερα ψηλά (82%), και η επίτευξη των νέων στόχων θα είναι μία πρόκληση. (Σύμφωνα με τους νέους στόχους, το 2025 θα πρέπει να οδηγείται σε υγειονομική ταφή το 75% των βιοαποδομήσιμων αστικών που είχαν παραχθεί το 1995 ταυτόχρονα, εισάγονται νέοι περιορισμοί για τα απόβλητα που είναι δεκτά σε χώρους υγειονομικής ταφής). Η έμφαση στην υγειονομική ταφή δημιουργεί, μεταξύ άλλων, και σημεία έντασης με τοπικές κοινωνίες, οι οποίες δεν επιθυμούν να φέρουν το βάρος εγκαταστάσεων που δεν λειτουργούν με τρόπο που να προστατεύει το περιβάλλον.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Η νομολογία της περιόδου αυτής επιβεβαιώνει ότι δεν έχουν μεταβληθεί οι πάγιοι δικανικοί κανόνες και οι αρχές του ακυρωτικού ελέγχου, όχι ως ελέγχου ουσίας, αλλά ως ελέγχου νομιμότητας. Σημαντικές αποφάσεις για έργα υποδομών, αιολικά πάρκα, αντισυρικές ζώνες, κ.α. επιβεβαιώνουν ότι το δικαστήριο δεν προβαίνει σε αμφισβήτηση της τεχνικής κρίσης της διοίκησης, αλλά μένει πιστό στον έλεγχο της νομιμότητας των πράξεων.

Στις περιβαλλοντικές υποθέσεις που αναλύονται, οι σημαντικότερες από τις οποίες αφορούν οδικά έργα, διαχείριση υδάτων, έργα υποδομής, και αιολικά πάρκα, αναδεικνύεται ιδιαίτερα η σημασία της έγκαιρης συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών στις διαδικασίες διαβούλευσης που προβλέπονται στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας για την έκδοση της προσβαλλόμενης πράξης. Επίσης, καθίσταται σαφές ότι η τελική επιστημονική και τεχνική κρίση της διοίκησης ως προς την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων έργων και δραστηριοτήτων δεν υπόκειται στον ακυρωτικό έλεγχο του δικαστηρίου.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

**Εθνική στρατηγική
ανάπτυξης με
έμφαση στον
λιγνίτη και τους
υδρογονάνθρακες**

Με το κλείσιμο του τελευταίου προγράμματος οικονομικής προσαρμογής και την έγκριση της Εθνικής Στρατηγικής Ανάπτυξης ανοίγει ένα νέο κεφάλαιο εθνικών δεσμεύσεων με σημαντική περιβαλλοντική επίδραση. Εκτός από ιδιωτικοποιήσεις και την επέκταση της χρήσης λιγνίτη μέσα από την πώληση λιγνιτικών στοιχείων της ΔΕΗ, δίνεται έμφαση στην εξόρυξη υδρογονανθράκων. Επίσης προβλέπεται η ολοκλήρωση νέων χωροταξικών σχεδίων και των δασικών χαρτών.

Το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στηρίζει την προσκόλληση της Ελλάδας στον λιγνίτη επισημάνθηκε από το WWF Ελλάς σε επιστολή προς τους εκπροσώπους των θεσμών. Στην επιστολή, τονίζεται ότι «[η] νέα ενεργειακή πραγματικότητα απαιτεί μια ΔΕΗ υγιή, καινοτόμο και κυρίως καθαρή, όχι μόνο για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας αλλά και για

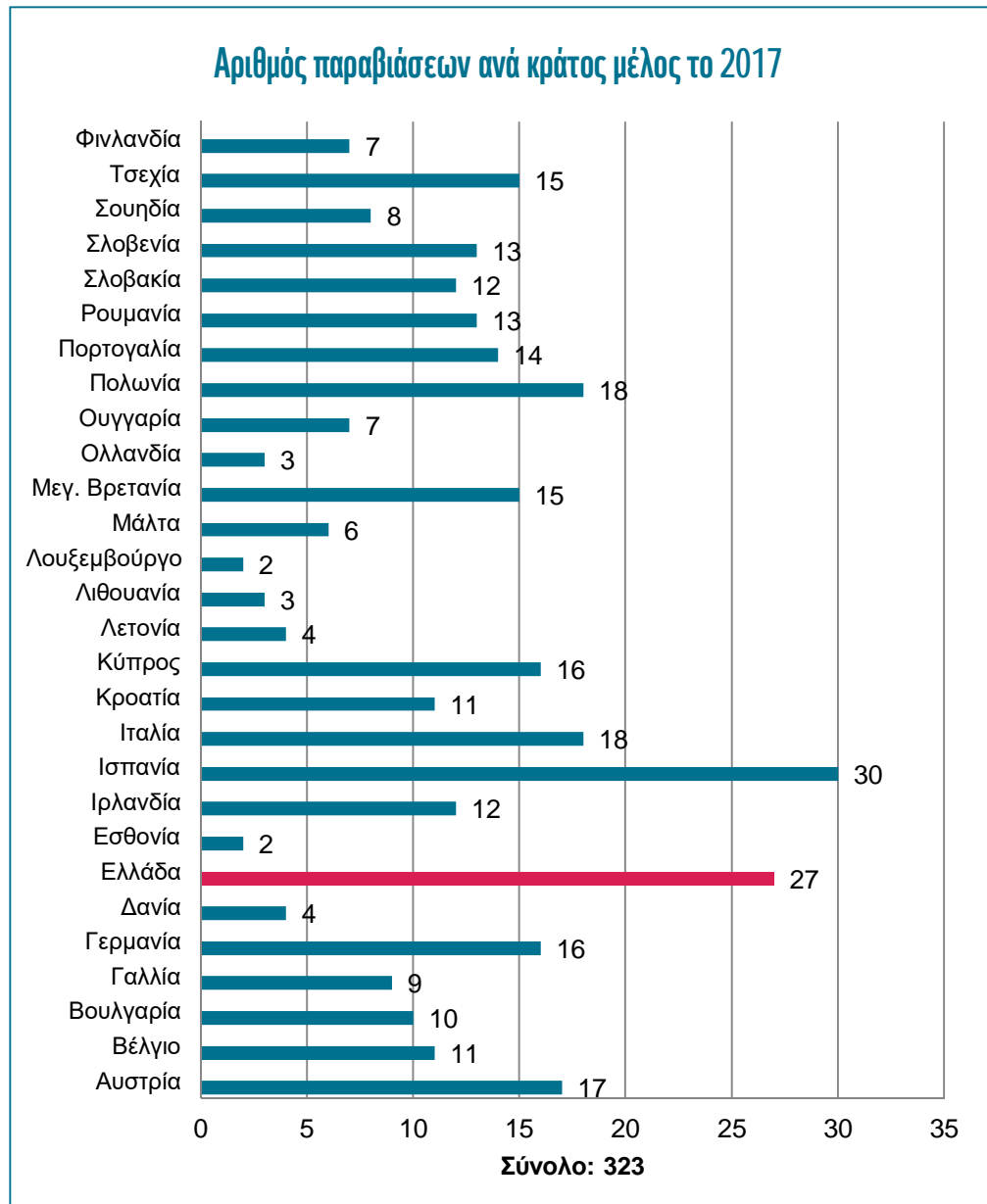
λόγους αμιγώς οικονομικούς. Αντί αυτού, δυστυχώς επιβάλλονται αλλαγές στο ενεργειακό τοπίο της χώρας που δεν θα ωφελήσουν τη ΔΕΗ, ενώ ταυτόχρονα θα οδηγήσουν σε συνέχιση της περιβαλλοντικά και οικονομικά αδιέξοδης εξάρτησης της χώρας από τον λιγνίτη για πολλές δεκαετίες ακόμα.»

Η διαμόρφωση και υιοθέτηση από την Ελλάδα μιας εθνικής αναπτυξιακής στρατηγικής αποτελούσε αντικείμενο του τρίτου προγράμματος οικονομικής προσαρμογής, με ορίζοντα ολοκλήρωσης του πρώτου σχεδίου της τον Ιούνιο του 2017. Τελικά, το πρώτο σχέδιο υποβλήθηκε από την ελληνική κυβέρνηση στο Eurogroup του Απριλίου 2018, δίχως προηγουμένως να έχει δημοσιοποιηθεί ή τεθεί σε ανοιχτή δημόσια διαβούλευση.

Ειδικά για το θέμα της αδιαφανούς και ελλειμματικής σε θέματα δημοσιοποίησης και διαβούλευσης, το WWF Ελλάς απηύθυνε επιστολές στον Πρωθυπουργό Αλέξη Τσίπρα και τον επικεφαλής της αποστολής της ΕΕ στην Ελλάδα Ντέκλαν Κοστέλο.

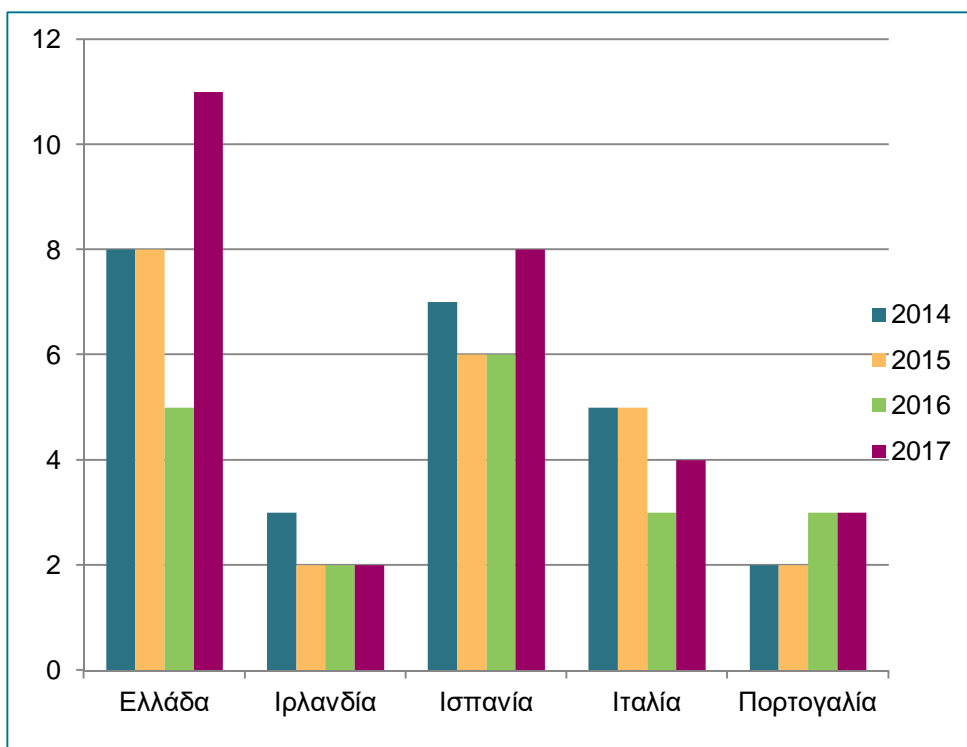
Η αναπτυξιακή στρατηγική περιλαμβάνει λίγο από πολλά, με ένα ανισόρροπο οικολογικό αποτύπωμα. Από τη μια πλευρά, παραδείγματος χάριν, περιγράφει δράσεις τόνωσης δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την κυκλική οικονομία και την «πράσινη» καινοτομία γενικότερα. Την ίδια στιγμή, παραμένει αμφίβολο το κατά πόσο οι δράσεις της στρατηγικής αρκούν για να αντιστρέψουν τις εξαιρετικά φτωχές επιδόσεις της Ελλάδας ως προς τους κλάδους αυτούς. Τέλος, το περιβαλλοντικό αποτύπωμα επιβαρύνεται ιδιαίτερα από την έμφαση στην περαιτέρω ανάπτυξη της ηλεκτροπαραγωγής από λιγνίτη, δίχως ορίζοντα απεξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα, και στην εξόρυξη υδρογονανθράκων.

ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΕΕ

Ο πίνακας δείχνει τον συνολικό ανά κράτος μέλος αριθμό ανοιχτών υποθέσεων παραβίασης περιβαλλοντικού δικαίου, για τις οποίες η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εκκινήσει προδικαστική διαδικασία και εξετάζει (σε διαφορετικά στάδια).

Υποθέσεις μη συμμόρφωσης με αποφάσεις του ΔΕΕ

Ο πίνακας δείχνει τις ανοιχτές υποθέσεις κατά κρατών μελών που δεν έχουν συμμορφωθεί με απόφαση του Δικαστηρίου της ΕΕ.

Περισσότερες πληροφορίες:

Θεοδότα Νάντσου,
Επικεφαλής πολιτικής
WWF Ελλάς
tnantsou@wwf.gr
Λεμπέση 21, Αθήνα, 11743

Αποστολή του WWF είναι να σταματήσει την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και να χτίσει ένα μέλλον αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπων και φύσης, προστατεύοντας τη βιοποικιλότητα, διασφαλίζοντας τη βιώσιμη χρήση των ανανεώσιμων φυσικών πόρων, και προωθώντας τη μείωση της ρύπανσης και της σπάταλης κατανάλωσης.